Български език / Bulgarian Language 72 (2025), 2, 94–99
Print ISSN: 0005-4283, Online ISSN: 2603-3372
doi: 10.47810/BL.72.25.02.08

ЕЗИКОВА КУЛТУРА / LANGUAGE CULTURE

За конкуренцията между окончанията *-и* и *-ове* при някои съществителни имена от мъжки род от чужд произход

Мила Микова
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“
при Българската академия на науките
mila.mikova@gmail.com

Текстът разглежда въпроса за избора на окончание за множествено число на многосрични съществителни имена от мъжки род в български, които са с чужд произход. Анализирани са предимно заемки от английски език, които представляват сложни думи, съставени от два компонента, като например *десктоп*, *подкаст*, *саундтрак*, *гигабайт*, *никнейм*. Посочени са факторите, определящи кое окончание се предпочита в езиковата употреба.

On the Distribution of the Endings *-и/-ове* in Masculine Nouns of Foreign Origin

Mila Mikova
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
mila.mikova@gmail.com

This paper examines the choice of endings for polysyllabic masculine nouns of foreign origin in the Bulgarian language. It focuses on two-component closed compounds borrowed from English, such as *десктоп* ‘desktop’, *подкаст* ‘podcast’, *саундтрак* ‘soundtrack’, *гигабайт* ‘gigabyte’, and *никнейм* ‘nickname’. The study also investigates the factors that influence the preferred choice of morphological ending.

В последните десетилетия в българския език навлизат интензивно редица нови думи от чужд произход, основно от английски. Те се използват в сферата на информационните технологии, обществения живот, културата, спорта и др. Онези от тях, които завършват на съгласна, се присъединяват без колебания към групата на съществителните имена от мъжки род в български. Изборът на окончание за множествено число на тези нови думи

обаче в много случаи се оказва предизвикателство за носителите на езика – дори и когато вече са включени в *Официалния правописен речник*.

Най-разпространените окончания за множествено число на съществителните имена от мъжки род в съвременния български език са *-ове* и *-и*. Едносричните съществителни най-често приемат окончанието *-ове*/*-еве*: *хляб – хлябове*, *стол – столове*, *бой – боеве* и др.

По-малък брой едносрични съществителни получават окончание *-и*: *внук – внуци*, *гост – гости*, *пръст – пръсти*, *чех – чехи*, *ген – гени*, *йон – йони*, *танц – танци* и др.

И за заетите от чужди езици едносрични съществителни от м.р. по-характерно е окончанието за множествено число *-ове*: *жест – жестове*, *хит – хитове*, *файл – файлове*, *фреш – фрешове* и др.

При многосричните съществителни от м.р. обичайното окончание е *-и*, а окончанието *-ове* се среща при няколко двусрични съществителни с вметнат ъ между шумова и сонорна съгласна в края, напр. *вятър – ветрове*, *огън – огньове*, *център – центрове* (Ницолова/Nitsolova 2008: 63).

Когато дадено сложно (многосрично) съществително съдържа като втора съставка съществително от мъжки род (едносрично и рядко двусрично), което функционира в български като самостоятелна дума с окончание *-ове* в множествено число, сложното също приема окончание *-ове*: *аквапаркове*, *артклубове*, *баркодове*, *дрескод, колцентрове, компактдискове*, *микрочипове.* Тук няма колебания при избора на окончание поради установеността и високата честота на употреба в езика на съответните едносрични съществителни – *парк*, *клуб*, *диск, код* и т.н.

Ще разгледаме случаите, в които има колебания при избора на окончание за множествено число при сложни думи, заети от английски. Случаите са ексцерпирани от справочника „Езикови справки по интернет“ на Секцията за съвременен български език към Института за български език. Използваме и информацията от платформата БЕРОН за формоизменителните типове, включително за съществителни от мъжки род с дублетни форми за множествено число на *-и* и на *-ове* (https://beron.mon.bg/leksema/a2b6eafb89baf8c3bd6508f1e1c6760c). Подбрани са и други думи със съвпадащи съставни части, за да се направи сравнение и да се определи дали има предпочитан в употребата вариант и как той се съпоставя с кодифицираната норма. Данните за употребата на формите са взети от корпуса CLASSLA-web.bg 1.0.

Случаите, при които втората съставка на сложната дума (или и двете съставки) е едносрична и не се използва като самостоятелна лексема в български, предизвикват колебания у носителите на езика. Такива са например *плейбек*, *подкаст*, *саундтрак*, *гигабайт*, *айпад*, *десктоп*, *никнейм* и др. Лексеми от този тип се употребяват в множествено число и с окончание *-ове,* и с окончание *-и*. Проблемът обхваща голям брой сравнително нови за българския език съществителни имена.

При част от разглеждания тип лексеми двете форми за множествено число са кодифицирани като дублетни: *архетипове* и *архетипи*, *прототипове* и *прототипи*, *айпадове* и *айпади*, *гигабайтове* и *гигабайти*, *киловатове* и *киловати* (вж. БЕРОН. Официален правописен речник онлайн/BERON. Ofitsialen pravopisen rechnik online). При употребата на някои от тях според данните от корпуса преобладава вариант, който не съвпада с кодифицираната форма. Например при *саундтрак*, *уъркшоп*, *десктоп* е кодифицирана формата с *-ове*, но по-често се използва формата с *-и*; формата за множествено число на думата *генотип* в БЕРОН е *генотипи*, но според данните от корпуса по-често се среща формата *генотипове*.

Основна форма на думата	Брой срещания на формата за мн.ч. с ***-и***	Брой срещания на формата за мн.ч. с ***-ове***
саундтрак	557	74
уъркшоп	2730	1319
десктоп	529	3
генотип	134	364

Таблица 1. Данни от корпуса CLASSLA-web.bg за употребата на форми за мн.ч. на *-и* и на *-ове* при сложни съществителни от м.р. от чужд произход

Няма преобладаваща и твърдо утвърдила се в речевата практика форма за множествено число при думата *никнейм*. Формите с двете възможни окончания са почти с еднаква честота (58 срещания на форма с *-и*, 57 срещания на форма с *-ове*) въпреки наличието единствено на варианта *никнеймове* в *Официалния правописен речник*.

Изборът на окончание се ръководи от различни фактори, които е необходимо да бъдат проучени в пълнота, особено при най-новите заемки. Според Стоян Буров определящи са степента на лексикализация на сложното съществително и степента на морфологична споеност между компонентите на сложната дума (Буров/Burov 1987: 86). Сия Колковска и Диана Благоева разглеждат заемки от същия тип и стигат до извода, че окончанието *-ове* е типично за сложните думи, чийто втори компонент съответства структурно и семантично на функциониращо в езика едносрично съществително (Колковска, Благоева/Kolkovska, Blagoeva 2021: 79). При анализа на разглежданите лексеми несъмнено може да бъде забелязана такава връзка между предпочитаното окончание и характеристиките на думата.

Във връзка с това интерес представлява варирането на формите за множествено число при думите, образувани с втора съставка *-тип*. Лексемата *стереотип* приема окончание *-и*, докато *архетип* и *прототип* имат дублетни форми: с *-и* и с *-ове*. В същото време в употребата решително преоб-

ладават формите с *-и* при всяка от тези лексеми. Както беше споменато по-горе обаче, думата *генотип* е кодифицирана с форма за мн.ч. *генотипи*, но в употребата се отдава предпочитание на формата *генотипове*. При лексемите *екотип* и *биотип* в употребата също се е наложило окончание *-ове* за мн.ч., като тук има съответствие с формите, посочени в *БЕРОН. Официален правописен речник онлайн*.

Тези данни биха могли да се тълкуват в светлината на твърдението за степента на лексикализация на втората съставка на сложни думи от чужд произход: *-тип* в значението на думите *стереотип*, *архетип* и *прототип* се е отдалечило от значението на лексемата *тип*, дадено в *Речника на българския език* (РБЕ/RBE): ‘вид, образец, на който съответстват група предмети, явления’ (https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/тип/). От друга страна, думите *генотип*, *екотип* и *биотип* по-скоро се възприемат като наименования на различни типове или видове със свои специфични характеристики, а значението на съставката *-тип* в тях отговаря на дефиницията на *тип.* Вероятно затова при тези думи в употребата преобладават формите за мн.ч. с окончание *-ове*.

Лексеми, при които категорично в употребата се предпочита окончание *-и*, са *плейбек*, *айпад*, *десктоп, подкаст*, *гигабайт* и останалите образувани по подобен начин названия на мерни единици. Тук също е валидно обяснението за споеността на компонентите и степента на лексикализация като фактори, които влияят върху избора на окончание. Елементите на тези лексеми не се възприемат с оригиналното им значение в английски; по-скоро те са заети като една споена цялост с ново значение. Кодифицираните форми за мн.ч. в някои случаи се различават от установилата се впоследствие речева практика, например при *саундтрак* и *десктоп*. Формите *айпади* и *айпадове* присъстват в *БЕРОН. Официален правописен речник* като дублети. В хартиеното издание на *Официален правописен речник* (2012) се препоръчва вариантът с окончание *-и*, което по всяка вероятност е оказало влияние върху налагането му в езиковата употреба. В речевата практика се среща изключително формата *плейбеци*, която съответства на кодифицираната норма – в корпуса не се открива нито една употреба на формата *плейбекове*.

При *подкаст*, която все още не е включена в *Официалния правописен речник*, категорично преобладава формата за мн.ч. *подкасти* – тя е с шест пъти по-голяма честота в сравнение с формата *подкастове*. Като се вземе предвид честотата на двете форми (нормативният критерий) в комбинация със системния критерий, а именно, че обичайно многосричните съществителни в български приемат окончание *-и* в мн.ч., има основания да се посочи за нормативна формата за мн.ч. *подкасти*.

Повечето от названията на мерните единици с първа съставка *кило-*, *мега-* и *гига-* са част от формоизменителния тип в платформата БЕРОН с дублетност при окончанията за множествено число *-и*/*-ове*. Изключение са

единствено *килобайт* и *мегабайт*, за които е посочена като правилна само формата с *-ове*. В употребата на всички тях се отдава явно предпочитание на формата с окончание *-и*: *килобайти*, *мегабайти*, *гигабайти*, *киловати*, *мегавати*, *киловолти*, *килохерци*, *мегахерци*.

Независимо от причините за посочените колебания при избора на форма за множествено число на сложни съществителни от м.р. от чужд произход можем да констатираме, че окончанието *-ове* при многосрични съществителни имена от мъжки род разширява обхвата си чрез заемането на нови думи. Окончанието *-и* обаче се оказва предпочитано при заети сложни думи, чиято втора съставка е едносрична и не функционира като отделна дума в съответното значение.

ИЗТОЧНИЦИ

БЕРОН. Официален правописен речник онлайн. <https://beron.mon.bg/>.
Речник на българския език (онлайн). <https://ibl.bas.bg/rbe/>.
Справочник „Езикови справки по интернет“. <https://ibl.bas.bg/ezikovispravki/>.
CLASSLA-web.bg 1.0.
<https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=classlaweb_bg>.

SOURCES

BERON. Ofitsialen pravopisen rechnik online. <https://beron.mon.bg/>.
CLASSLA-web.bg 1.0.
<https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=classlaweb_bg>.
Rechnik na balgarskiya ezik (online). <https://ibl.bas.bg/rbe/>.
Spravochnik „Ezikovi spravki po internet”. <https://ibl.bas.bg/ezikovispravki/>.

ЛИТЕРАТУРА

Буров 1987: *Буров, Ст.* По въпроса за морфологичните особености на някои типове сложни съществителни от мъжки род. – *Език и литература*, № 1, с. 77–86.

Колковска, Благоева 2021: *Колковска, С., Д. Благоева*. Граматични особености на най-новата субстантивна лексика в българския език. – *Български език*, Приложение 2021, с. 73–89, doi: 10.47810/BL.68.21.PR.05. <https://www.balgarskiezik.eu/p-2021/4_BLAGOEVA_KOLKOVSKA_str._73-89_BG.pdf> [18.06.2025].

Ницолова 2008: *Ницолова, Р.* Българска граматика. Морфология. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

REFERENCES

Burov 1987: *Burov, St.* Po vaprosa za morfologichnite osobenosti na nyakoi tipove slozhni sashtestvitelni ot mazhki rod. – *Ezik i literatura*, N 1, s. 77–86.

Kolkovska, Blagoeva 2021: *Kolkovska, S., D. Blagoeva*. Gramatichni osobenosti na nay-novata substantivna leksika v balgarskiya ezik. – *Balgarski ezik*, Prilozhenie 2021, s. 73–89, doi: 10.47810/BL.68.21.PR.05. <https://www.balgarskiezik.eu/p-2021/4_BLAGOEVA_KOLKOVSKA_str._73-89_BG.pdf> [18.06.2025].
Nitsolova 2008: *Nitsolova, R.* Balgarska gramatika. Morfologiya. Sofia, Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski".

✉ *Мила Микова*
Секция за съвременен български език
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин"
при Българска академия на науките
бул. „Шипченски проход" 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ *Mila Mikova*
Department for Modern Bulgarian Language
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod Blvd., bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria